

REFERATUL TEZEI DE DOCTORAT

Cabinetul de curiozități și prelungirile sale subtile în laboratorul de creație al câtorva artiști contemporani

O privire subiectivă înspre memorie

Coordonator științific

Prof. univ. dr. Cristian Robert Velescu

Doctorand

Constantin Ținteanu

București

2021

Cuprins

Introducere	2
Cabinetul de curiozități de-a lungul timpului.....	5
Avangarda istorică și cabinetul de curiozități. Colecția de artă și biblioteca lui André Breton, expresie a „exotismului” sensibilității și gândirii suprarealiste.....	24
Ecorșeul lui Constantin Brâncuși.....	50
„Idea platoniciană” a cabinetului de curiozități se prelungește în gândirea și arta lui Ion Grigorescu	59
Ateliere de artiști.....	102
Sala de disecție. Taxidermia. Memento mori.....	120
Discuția cu Ion Grigorescu despre rame.....	142
Expoziții pe tema cabinetului de curiozități.....	158
Cabinetul de curiozități: interpretări și lucrări personale.....	163
Bibliografie.....	179

CUVINTE CHEIE

cabinet de curiozități/ecorșeu/memento mori/taxidermia/sala de
disecție/muzeu/rame/ateliere de artiști/sculptură/avangarda istorică

Rezumat

Cabinetul de curiozități apare încă de la începuturile sale sub forma unei camere, aglomerată cu obiecte până aproape de limita suportabilului, fiecare suprafață liberă fiind acoperită, inclusiv tavanul. Conține un amestec de ciudățenii aduse de pe tărâmurii îndepărtate sau din locuri apropiate. Pășind în interiorul său, vom intra într-un spațiu al supranaturalului, populat cu sirene, inorogi sau ciclopi, monștri marini, elixire și poțiuni. Spre deosebire de corespondentul primordial, cabinetul timpului nostru este caracterizat de capacitatea tot mai redusă de gestionare a surselor de informație, privitorul ca receptor, devine copleșit, strivit sub greutatea documentației puse la dispoziție. Nu mai este nevoie așadar de un loc anume, concret, pentru a funcționa, nici nu-i trebuiesc expozitii, vitrine, sertare, deoarece acesta s-a mutat în mare măsură în spațiul virtual. Memoria colectivă devine fragmentată și distorsionată, simțurile și emoțiile au întâietate aproape întotdeauna. Cabinetul în Renaștere, apoi în Baroc, va fi gândit în primul rând ca modalitate de a face propagandă, ca etalare a bogăției și puterii. Ferrante Imperato, Ole Worm, Francesco Calzolari, Basilius Besler, Levinus Vincent, Manfredo Settala, Rudolf al II-lea, John Tradescant, Elias Ashmole, Ulisse Aldrovandi, Ferdinando Cospì, Athanasius Kircher sunt câțiva dintre marii colecționari ai acestei perioade de glorie. În secolul XIX cabinetul cade în desuetudine și irelevanță. Dezmembrat și restructurat anterior de Iluminism, înzestrat cu semnificații noi, a fost transformat în muzeu ca templu închinat rațiunii. Dacă nu s-ar fi produs resuscitarea suprarealistă din prima parte a secolului XX, acesta ar fi fost și finalul, evocat cu anumite prilejuri, făcute trimiteri la apogeul atins de geniul și nebunia lui Rudolf al II-lea sau la nașterea British Museum din anul 1753. Cabinetul este în primul rând un loc al cunoașterii, unde se schimbă idei, curiozitatea fiind indispensabilă acumulării cunoștințelor, un atribut esențial fără de care progresul nu ar fi posibil. Cabinetul de curiozități s-a afirmat ca fenomen cu preponderență în spațiul apusean al Europei, este o caracteristică dată de particularități istorice și culturale. Cu toate acestea, el a avut ecouri și în alte părți ale lumii. Călătoria vremii l-au adus într-o formă sau alta și pe teritoriul țării noastre. Călătoria în sine, stimulată de largă deschidere a granițelor, de ușurința deplasării dintr-un loc în altul, va facilita contactul nemijlocit cu diverse culturi, descoperirea de lucruri noi. Documentele vremii evidențiază colecțiile lui Constantin Brâncoveanu și ale boierilor Cantacuzini, numeroasele manuscrise, medalii și cărți rare strânse de Constantin Mavrocordat. În Transilvania, muzeul mănăstiresc este reprezentat de Institutul Batthyaneum, întemeiat pe lângă Episcopia romano-catolică din Alba Iulia, în secolul al 18 - lea. În anul 1790 va fi deschisă publicului colecția lui Samuel von Brukenthal, cu trei ani înaintea celei de la Luvru. În 1817 urmează inaugurarea Muzeului Brukenthal având ca nucleu colecția baronului: pinacotecă, gravură, minerale, cărți rare, numismatică. În anul 1834 este fondat la București Muzeul de Istorie Naturală și Antichități de către domnitorul Alexandru Ghica. În același an în Moldova, ia ființă Muzeul de Istorie Naturală din Iași.

Cabinetul de curiozități de-a lungul timpului

Haosul care provoacă neliniște și spaimă, l-a făcut pe om să se pună instinctiv în centrul Lumii, devenind astfel măsură a tuturor lucrurilor. S-a străduit să ordoneze cu atenție tot ceea

ce depindea de el, până în cel mai mic detaliu. Între pereții unei încăperi au fost adunate obiecte aduse de pretutindeni. Se încerca astfel reproducerea la o scară mică a întregului Univers. Teatrul Lumii sau Teatrul Memoriei după cum mai e cunoscut cabinetul de curiozități, deschide ferestre către teritoriile exotice, nou descoperite, pline de mister și magie. Precursor al muzeului modern, ne înfățișează un fascinant amestec de obsesie și pasiune, ambiții, dar mai ales nepotolită dorință de cunoaștere. Compus din colecții eclecticice, cuprinzând exponate aparținând istoriei naturale, geologiei, etnografiei, reprezentări ale activității umane: artefacte religioase, pictură, sculptură, antichități, toate sunt menite să provoace uimire. Dincolo de contradicții și limite, cabinetul de curiozități se dovedește a fi un laborator al cunoașterii, loc în care sunt schimbate idei, se experimentează. Dacă inițial oamenii nu pot scăpa de prejudecăți și superstiții, firești de altfel pentru o societate dominată de dogme și ierarhie rigidă, odata cu apariția Iluminismului gândirea devine critică și rațională. Încă de la început colecțiile au fost inventariate în amanunțime. până la cele mai neînsemnate specimene, și descrise în cataloage consistente, adeseori în mai multe volume. Doctorii, naturaliștii, farmaciștii tind să fie de regulă promotorii acestor asamblări enciclopedice, ei se pun în slujba umanității din dorința sinceră și altruistă de a împărtăși celorlalți cunoștințele acumulate. Reflectând asupra nepermanenței lucrurilor, fragilității ființei umane, asupra aparentei lipse de sens a demersului omului ca individ, în egală măsură este și celebrată viața doar pentru simplul și miraculosul fapt ca există. Memento mori, această temă fundamentală, pune totul în perspectivă, fixează destinul inexorabil, transcende spațiul și timpul, propune ca soluție ultimă, acceptarea senină a sfârșitului inevitabil. Cunoscut sub varii denumiri, cu sonorități aparte, cabinetul poate fi Kunstkammer, Wunderkammer, Cabinet d'art et de curiosite, Camera d'arte e di meraviglie, Theatrum mundi, Theatrum sapiente, Promptuaria. În funcție de specificul și particularitățile lui poate cuprinde una sau mai multe categorii de exponate: artefacta, scientifica, naturalia, mirabilia, exotica, antiquites. Ca subcategorii sunt specimene ce țin de istoria naturală, fosile, exemplare din sfera botanicii și zoologiei, picturi, sculpturi, textile, obiecte lucrate în metal, ceramică, piele, automata, etnografie, podoabe din aur și argint, instrumente muzicale, instrumente științifice. Cabinetul de curiozități este piatra de temelie a muzeului modern. Din colecția Sir Hans Sloane donată națiunii britanice ia naștere în 1753 British Museum din Londra. Vizitatorii erau încurajați să speculeze asupra misterelor naturii, să plaseze inventivitatea și geniul omenirii în centrul tuturor lucrurilor. În Oxford, colecția Elias Ashmole pune bazele muzeului Ashmolean, primul muzeu public din lume care a funcționat într-o clădire construită special pentru acest scop. Cabinetul de curiozități a avut o importanță covârșitoare pentru progresul umanității. Odată cu apariția Iluminismului și a Revoluției industriale, modul de a vedea lumea s-a schimbat, tărâmurile îndepărtate au devenit accesibile și mai puțin misterioase, orizonturile s-au lărgit, distanțele s-au micșorat. Cabinetul de curiozități ajunge el însuși o curiozitate, consemnat astăzi în cărțile de istorie. Surprinzător, spiritul lui încă se manifestă prin intermediul internetului, și el tot un Teatru al Lumii, dar de data aceasta omul nu mai este în centru, ci pierdut undeva în avalanșa de informații, rătăcind prin labirint. Cabinetul poate fi într-un fel speranța într-o lume mai bună, custode al inocenței pierdute, o punte dintre prezent și trecut. În perioada modernă și contemporană, tema cabinetului de curiozități este explorată de artiști cu preocupări în diverse domenii ale artelor vizuale. Cu toate că au interpretat foarte personal conceptul, abordându-l în cele mai

surprinzătoare moduri, ei au avut și puncte comune. În acest univers obiectul e prețuit, protejat și izolat de mediul înconjurător. Privitorul invitat să cerceteze și să contemple, exercițiul e în primul rând intelectual. După Duchamp, Dada și Suprerealism, simpla izolare a unui obiect îl transformă în „lucrare”. Dada și Suprerealismul inițiază procesul prin care cutia, spațiul și instalația înlocuiesc raportul pictură-ramă. Astfel spațiul se transformă în factor estetic, iar cabinetul de curiozități oferă imaginea unei „scene primordiale”, ceea ce avea să devină mai târziu și muzeul modern. Dacă inițial cabinetul era privit ca o metaforă a necunoscutului, a diferitului, acum el se transformă într-o metaforă a demersului, a gestului artistic. Toți artiștii abordează ca subiect condițiile spațiului de expunere, asupra căruia intervin în toate modalitățile posibile. Vitrine, cutii, relicvarii, aceste elemente de importanță fundamentală pentru cabinet au devenit un scop în sine, obiecte de sine stătătoare. În prezent teritoriul artei s-a mărit în mod considerabil, artiștii fac incursiuni în diverse domenii ale activității umane, granița dintre artă și știință s-a estompat, obiectul de artă are mai multe semnificații. „In situ” și „instalație” sunt două concepte foarte utilizate în ultimii 30 de ani. Ele sunt echivalente exacte ale cabinetelor, care fără să o definească, au practicat secole la rând arta instalației în aranjarea colecțiilor eterogene. Internetul face accesibilă informația în orice aspect al vieții, imaginile de multe ori prezentate în succesiune haotică suscită curiozitatea. Acest fenomen poate fi interpretat ca fiind un cabinet de curiozități uriaș, unde la fel ca în secolele trecute, Lumea poate fi vizitată fără a ieși din casă. Artă contemporană precum “instalația”, “multimedia” ne plasează în rolul de organizatori de cunoaștere. Acest tip de artă, pentru a fi inteligibilă, necesită explicații date de texte sau prefețe însoțitoare, în același fel cum cataloagele cabinetelor ofereau sinteze, desene sau gravuri.

Avangarda istorică și cabinetul de curiozități. Colecția de artă și biblioteca lui André Breton, expresie a „exotismului” sensibilității gândirii suprarealiste

Rue Fontaine 42. Locul unde André Breton și-a creat o lume aparte, ieșită din tipare, înconjurat de nenumărate obiecte, aici trăiește, lucrează sau primește oaspeți. Fiecare călătorie este pentru el un prilej de a strânge noi și interesante piese pentru colecție. Merge la „talcioac” duminicile, căutând acele obiecte ce nu pot fi găsite în altă parte, demodate, fragmentate, de nefolosit, aproape de neînțeles, cum îi place să atragă atenția. Posesia poate fi și un mijloc de învățare, apar legături personale cu piesele din colecție. Se manifestă dincolo de rațiune într-o anumită măsură, dialogurile sunt la nivelul subtil al afectivității și compatibilității. Colecția devine în cele din urmă un autoportret care dezvăluie caracteristici legate de personalitate, sensibilitate, cultură, inventivitate, determinare. În anul 1966 André Breton a murit, în 2003 studioul Breton dispărea la rândul său, vândut la licitație publică. Prin urmare, suportul fizic nu mai există, dar acest lucru nu-l face mai puțin prezent el a rămas fixat în memorie prin însemnări, amintiri, imagini fotografice, înregistrări audio și video. Întreaga colecție, până la cel mai neînsemnat detaliu a fost înregistrată digital și pusă la dispoziția publicului la www.andrebretton.fr. Tehnologia ne dă posibilitatea vizitării atelierului lui Breton, trecerii în revistă ori studierii sale amănunțite, colecția poate fi văzută din confortul casei noastre. Breton a excelat în eclecticism, nicăieri nu se vede mai bine acest aspect decât la lucrările de artă modernă, sunt vârful pe care orice muzeu din lume le-ar dori, sunt însă și altele, nu puține, fără strălucire, autorii fiind, pe drept, demult uitați. Colecția Breton a fost una dinamică, de amploare, armonioasă, un veritabil cabinet de curiozități atât în formă cât și în spirit. De la biroul său, înconjurat de măștile și idoli Oceaniei sau Americii, André Breton adresându-se Lumii întregi, continuă să vorbească și va face acest lucru mereu. Și prin el ni se dezvăluie cabinetul însuși, redescoperit și în anumită măsură refăcut, adus în

atenția publicului, la modă iar, atunci când nimeni nu-și mai amintea de el.

Ecorșeul lui Constantin Brâncuși

O sculptură îl arată pe Adonis dezbrăcat de propria-i piele. Referindu-se în acest mod la *Ecorșeu*, Tristan Tzara ne invită să analizăm atent semnificațiile demersului artistic semnalat. Privind astfel, ajungem la taxidermie, care nu e altceva, decât preservarea epidermei din care a fost extras ecorșeul. Nimic nu e posibil în domeniile amintite fără anatomist și locul desfășurării muncii lui, sala de disecție. Deoarece viața e însoțită în permanență de moarte, nu poate lipsi din discuția noastră nici tema *Memento mori*. Un motiv aproape obsesiv, propriu cabinetului de curiozități, el însuși simbol al neființei, prin aglomerarea obiectelor neînsușite care îl populează. Dacă în capitolul Breton, camera de lucru a poetului am asimilat-o cabinetului de curiozități, putem considera atelierul lui Brâncuși ca un alt posibil cabinet. Argumente care să confirme ipotetica realitate sunt aduse de expoziția ce poate fi văzută ca rezumat al atelierului. În cadrul celei de-a doua expoziții personale a sculptorului, de la Galeria „Brummer” din New York, organizată în luna noiembrie 1933 sub îngrijirea lui Marcel Duchamp, a fost prezentată și o veche fotografie a Ecorșeului. Acest fapt se datora, printre altele, dorinței artistului de a dovedi că stăpâna tehnica modelajului, că parcursul urmat între timp, cu schimbările cunoscute, fusese unul firesc, conform alegerii sale. Relatări despre *Ecorșeu* sunt găsite nu doar în documentele de arhivă sau însemnări autobiografice ci mai ales în consemnările exegeților. Toți apropiați ai lui Brâncuși, l-au frecventat și ascultat, funcționând ca scrupuloase prelungiri ale voinței și gândurilor acestuia. Materialul cercetat aduce în discuție nu doar lucrarea în sine ori aspecte strict legate de conceperea sa ci și implicațiile mai largi referitoare la opera de ansamblu a sculptorului, raportarea ei la arta europeană, cu accente pe etapele istorice care au influențat-o: antichitatea greco-romană, creația lui Michelangelo și schimbarea de paradigmă adusă de Rodin. Vasile Georgescu Paleolog, Natalia Dumitresco, Alexandre Istrati, Tristan Tzara, Marcel Mihalovici sunt fiecare în parte martori și confidenți care i-au vizitat în mod repetat atelierul. Ei se abandonează cu totul personalității artistului, comportându-se ca veritabile „prelungiri” ale sale, cu ajutorul cărora acesta se arată lumii, într-o postură atent regizată. Se înțelege că nu-i va fi indiferent câtuși de puțin cum îi este percepută opera, din această cauză a înțeles încă de la început însemnătatea cuvântului, revelarea lui ca cealaltă față a sculpturii. Am putea sublinia aici modernitatea demersului, foarte asemănător cu discursul conceptualist din contemporaneitatea noastră, în care textul e parte integrantă a lucrării, iar privitorul este ajutat să distingă mesajul punându-i-se la dispoziție date lămuritoare, sub formă de fișe tipărite, alăturate imaginii propriu-zise.

Creativitatea și inteligența artistului Ion Grigorescu din perspectiva cabinetului de curiozități

Materialul acestui capitol a fost realizat în urma repetatelor vizite făcute atât la casa părintească din Vasile Alecsandri, cât și la domiciliul artistului din strada Pitar Moș. Am cercetat toate aspectele care m-au interesat, fără nici un fel de opreliști, accesul fiind neîngrădit iar cooperarea totală. Au fost făcute fotografii numeroaselor obiectelor aflate în colecția artistului, au urmat discuții pe marginea fiecăruia în parte. Am preferat să redau întocmai spusele sale, așa cum a relatat, pentru o cât mai mare autenticitate. Stilul folosit de Ion Grigorescu este unul poetic-filozofic, pe alocuri criptic, pentru a putea înțelege, cititorul trebuie să intre cu totul în logica grigoresciană, unde linia de demarcație dintre vis și realitate este neclară. Dincolo de obiecte, întâmplări, locuri la care facem referire, ceea ce primează

este gândirea artistului, felul cum privește lumea și se raportează la ea. Spiritul cabinetului își găsește aici o corespondență perfectă, cât se poate de firească. Obiectele investigate, chiar dacă au valoarea lor, s-au dovedit în primul rând motive pentru a cerceta, a merge și mai departe, chiar în interiorul paradigmei după care funcționează Ion Grigorescu. Colecția familiei Grigorescu se înscrie în categoria celor acumulate lent, fără program, generație după generație. Este mai degrabă o formă aluvionară, în care trecerea timpului a lăsat în urmă o amprentă păstrată, nu ștersă, în care fiecare a prețuit câte ceva, și în virtutea acestui fapt, ceilalți au prețuit la rândul lor, teaurizând nu obiecte în primul rând, ci evenimente, amintiri, trăiri înmagazinate în substanța lor. . Ion Grigorescu a creat un univers în care nimic nu se repetă, oferă surprize la fiecare pas, captivează și incită, descumpănește, ne face să revenim. El singur recunoaște că parcursul său, este aproape imposibil de sistematizat, de pus într-o anumită configurație: *„Așa, când îmi privesc opera mea, mi se pare destul de dezordonată și destul de greu accesibilă, uneori și cu criticii și istoricii de artă cu care vorbesc, reușim foarte greu să găsim o linie, găsim multe fire, multe rădăcini, care duc în multe direcții și poate și din cauza atâtor evenimente istorice care m-au făcut să mă orientez când într-o direcție, când într-alta.”*¹

Ateliere de artiști

Dacă discutăm despre locul unde artistul își petrece o mare parte a vieții, meșterind lucruri folositoare sau inutile, ce abordare ar fi mai potrivită, ce ar merita mai mult să fie analizat? Fiind un spațiu atât de intim, depozitar al trăirilor și emoțiilor, martorul deziluziilor, părtaș al speranței și reușitei, poate fi privit în toate modurile posibile, dar mai ales ca autoportret, oglindă în care se reflectă chipul artistului. Cum era de așteptat atelierul arată felul de a fi al ocupantului, preferințele sale, modul cum se poziționează în lumea artelor și ce dorește să facă. Atelierul este locul în care ideile se materializează, obiectul se așează de la sine într-o armonie perfectă cu spațiul și celelalte lucruri, este ultima redută în fața haosului din lume, pavăză contra agresiunilor venite din afară. Atelierul devine la un moment dat un alt eu, replicând în mare sau în mic toate însușirile celui ce îl folosește, îi oglindește atât calitățile cât și defectele. Atelierele a patru artiști contemporani își dezvăluie anumite caracteristici particulare, profund personale. Matei Lăzărescu, Mihai Sârbulescu, Ion Grigorescu și Bogdan Vlăduță ne arată ce înseamnă acest loc pentru ei.

Sala de disecție. Taxidermia. Memento mori.

Cum se raportează artistul prin ceea ce face la viață, ne ajută istoria să avem o imagine de ansamblu? Și apoi, unde alege să se poziționeze față de moarte? Sălile de disecție implicau prin tăiere desacralizarea corpului uman, un preț acceptabil pentru societate deoarece era un sacrilegiu făcut în numele cunoașterii și progresului. Leonardo fura cadavre din cimitire ca să le studieze, Vesalius a lăsat planșe anatomice de neegalat, realizate împreună cu Jan Stephan van Calcar, elev al lui Tițian. Colaborarea celor doi avea să influențeze timp de secole activitatea în domeniu. Descoperirile științifice de tot felul, inventarea microscopului electronic, au lărgit orizonturile, abstractizând în același timp reprezentările, ducându-le atât

¹ Stegorean Călin, „Despre artă, cu și fără Ceaușescu”, interviu din 2011 cu Ion Grigorescu, *Observatorul Cultural*, nr. 810, 19 februarie 2016.

de mult în detaliu încât să pară de neînțeles pentru ochiul profan. Inevitabil, trupul va deveni material de lucru, suport ori mijloc al expresiei plastice. Ajunge să fie contemplat și scrutat de către artistul care caută sensul existenței, el se apleacă asupra ființei sale în primul rând, fiindcă e la îndemână și îl preocupă în egală măsură. Explorează toate ipostazele posibile, mergând atât de departe încât linia de separare dintre viață și artă va apare tot mai neclară, greu de fixat, devine astfel relevant în aceeași măsură ca opera sa. Întreaga existență, chiar și cele mai neînsemnate amănunte vor avea importanța lor, cu precădere în ziua de azi când curiozitatea se dovedește a fi o caracteristică esențială, condiționată de tehnologia informației, comunicare în timp real, diversitate tot mai mare a mijloacelor folosite pentru acces imediat la audiențe, mai mari ori mai mici. Să nu uităm însă, demersul artistic autentic este suficient să se știe, poate exista natural, fără martori sau recunoștință. Opțiunile pentru continuarea vieții după moarte au fost studiate cu deosebită atenție, fiind acceptate chiar și variantele care împlinesc acest deziderat într-o formă restrânsă. Pentru unii, corpul aparent, chiar și în starea de neființă, este de preferat celorlalte alternative, măcar se induce iluzia continuității. Numai să nu fie supus descompunerii, dispariției complete cum e firesc să se întâmple. Pare straniu cum se asociază în aceste condiții prezervarea unei mase rigide, atacată din toate părțile de agenții descompunerii, cu un soi de nemurire surogat. Taxidermistul își face treaba destul de bine, vinde un paleativ sub formă de amăgire, nu e vina lui că oamenii sunt emoționali și vor să fie mințiți. Sau vanitoși, cu mare dragoste de persoana proprie, vor să fie lăudați. Mulți își împăiază animalele de companie după ce ele își vor fi încheiat existența biologică ca să le țină tovărășie în continuare. Alții doresc naturalizarea trofeelor de vânatoare, pentru amintire dar și ca monument închinat propriei persoane.

Discuția ramelor

Pornit din inițiativa lui Ion Grigorescu, având forma unei conversații spontane despre rame pe care a înregistrat-o, a fost prelucrată apoi de mine în cursul anului următor. Discuția ramelor a avut loc duminică, 6 noiembrie 2016, în preziua deschiderii expoziției „Podul lui Ion Grigorescu de la Galeriile Karo, Bacău. „. *Înțelegem că rama protejează și ne atrage atenția asupra valorii și indirect asupra nonvalorii. Cum procedează hoțul? Trage sertarul și aruncă împrejur tot ce nu e de valoare, bijuteriile le ia cu el, iar rama (sertarul) rămâne gol. Și rama poate lipsi, dar reprezentările tot au o limită (lumea în întregime deci nu are valoare), care poate fi violentată, spre exemplu: actorii pot ieși din scenă în sala unde sunt spectatorii, și pot reintra, imaginea și obiectele pot fi „tăiate,, de limite, ca în banda desenată, planul se poate ridica spre relief, sau poate fi găurit. Efectul de strangulare a prezentării, sau a luminii, însă rămâne. Noi cei civilizați nu vom vorbi de sfincter și lumen, ci despre o mișcare de perdele, despre diafragmă, despre uși și coperte, cutii și capace și în special despre ... rame. Iată ceva de care nu știam încă în prima conversație: rama cu care suntem noi obișnuiți, cea occidentală se ridică treptat ca un amfiteatru, făcând o umbră din ce în ce mai mare pe peretele de care se separă. Nu știu când exact, poate odată lansate toate marile modernisme, deci prin anii 30, 40, sau poate după război, a apărut rama care coboară invers, de la planul reprezentării spre perete, probabil când peretele devine neutru, dispar de pe el tapetele, aplicile, și vrea să fie o repunere în valoare a peretelui fond, tipică artei abstracte, apare la cimaise, vederea în ansamblu a „pieselor,, într-o epocă în care arhitecții desenează clădirea în stil, până la tablourile din hall, de pe scară, și sculpturile din grădină și bureau. Privind doar rama să distingem acest efect al orientării reliefului ramei, similar unui guler ce poate fi ridicat sau culcat, pentru a reține sau a risipi căldura proprie a*

gâtului.”²

Expoziții pe tema cabinetului de curiozități

În studierea acestuia, o importanță deosebită a avut-o recrearea sa cu ajutorul unor instalații de artă. În cele câteva expoziții pe care le-am curatoriat, și-au dat concursul mai mulți artiști români contemporani. Alături de lucrările lor, au fost expuse o multitudine de artefacte tribale, obiecte etnografice, gravură veche, textile, piese de mobilier, afișe dar și texte ajutătoare, care au încercat să explice viziunea fiecărui autor în parte. Ion Grigorescu a fost parte activă în proiectul cabinetului, încă de la primele experimente, și anume „Podul lui Ion Grigorescu” din 2016 de la Galeriile Karo Bacău și „Theatrum mundi” din 2017 de la Galeria Romană din București. În perioada 2016-2021 s-au organizat în ordine cronologică opt expoziții: „Podul lui Ion Grigorescu”, „Theatrum mundi”, „Cabinet de curiozități-Ion Grigorescu”, „Cabinetul de curiozități”, „Vita statera”, „Autoportretul Memoriei/Cabinet de curiozități”, „Cahle” și „Incandescent”. Ar putea fi adăugată aici și expoziția itinerantă „Crucea”³, care deși nu a avut ca scop evocarea cabinetului, totuși prin eclectism și aglomerarea numeroaselor obiecte într-un spațiu limitat, a făcut, chiar dacă involuntar, trimitere la subiect.

Cabinetul de curiozități: interpretări și lucrări personale

„Cabinetul de curiozități”, obiect al activității mele din ultimii ani, conține un paradox: este demodat și actual în același timp. Deși se raportează în primul rând la colecțiile enciclopedice din secolele 16-17, precursori ale muzeului modern, el face referire și la unele manifestări proprii artei contemporane, cum ar fi de pildă instalația. Astfel, într-un spațiu restrâns, obiectele aglomerate își pierd anumite semnificații căpătând în schimb înțelesuri noi. Cu toate acestea, într-o lume saturată de informații, ele vor avea un impact limitat asupra privitorului. Schimbările rapide ce se petrec în mediul înconjurător și în societatea actuală provoacă anxietate. Capacitatea oamenilor de a se minuna a ajuns sever limitată, artistul are o sarcină din ce în ce mai grea de a-i face interesați de mesajul său. În ceea ce privește activitatea de creație, acolo unde este posibil, încerc să încorporez în construcțiile mele resturi din artefacte vechi, recuperate de peste tot. Acestea am observat că își păstrează individualitatea, dar capătă și o viață nouă în contextul produsului final. Sculpturile realizate, împrumută din energia subtilă înmagazinată de obiect odată cu trecerea timpului. În schimb, protejează și salvează acea rămășiță sau urmă, care în alte condiții, ar fi fost pierdută pentru totdeauna. Lucrez cu materiale cât mai apropiate de starea lor naturală. Sunt mai degrabă cioplitor decât modelator, prefer să reciclez resturi rămase de la diferite activități utilitare, elemente decorative din demolări și diverse lucruri abandonate. În călătoriile mele adun lemn pe care îl folosesc apoi la crearea unor sculpturi care vor păstra memoria acelor experiențe. Cabinetul

² Ion Grigorescu, „O neintroducere la discuția ramelor”, 2017.

³ Expoziția „Crucea” expusă în perioada 2018 -2019 la Alba Iulia, Iași, Sibiu, Chișinău, Cluj, Timișoara, București, Craiova, Bruxelles.

de curiozități ideal, trebuie să fie un loc în care privitorul vrea să știe povestea din spatele fiecărui exponat, caută lămuriri, iar în lipsa acestora, își dă singur răspunsuri. Orice explicație imaginată, oricât de fantezistă, va fi plauzibilă. Am abordat teme asupra cărora am revenit periodic. Fiecare în parte este inepuizabilă, oricât ar fi de aprofundate, tot mai rămâne ceva de descoperit. Sigla, efigia, fobiile, naturalia, vanitas, artefacta, memoria, familia sunt doar câteva dintre subiectele studiate, ele se deosebesc dar au și asemănări, cum ar fi de pildă contemplarea condiției umane, istoria în complexitatea ei, legăturile dintre lucrurile mărunte și viața celor cărora le-au aparținut.